

ic 82

॥ श्रीस्मिताधान ॥ पत्र १५ ॥

श्रीॐ नमो गणपते गुरुभ्यः॥ स्मार्त्ताधानप्रयोगो वक्ष्यते॥ आदौ गणायति पूज्या मातृका
 स्तदनंतरं॥ माता च पितरौ वंदे गुरुं चैव यथाक्रमं॥१॥ देशकालमिति ज्ञात्वा पश्चात्कर्म
 समाचरेत्॥ अथ कालनियमः॥ सुमुहूर्तं विचार्य मासत्रयाद्धर्षमासपक्षदिन
 वारलग्ननक्षत्रचंद्रताराबलं विचार्य पुनः संधानं कुर्यात्॥ तथा च रेणुकारिका
 च॥ यज्ञाधानं द्विजेन्द्राणां कृत्तिका च विशाखयोः॥ रेवती रोहिणी पुष्य मृगशिरः
 तथ राय च॥ माघादियं च मासेषु श्रावणे च श्विमेत्यर्थः॥ मार्गशीर्षे च आधाना गृह
 ह्याग्निस्तप्रशस्यते॥ आषाढे कार्तिके पुष्य भाद्रे चैवाधिके तथा॥ येनेषु पंच
 मासेषु आधानं परिकर्जयेत्॥ रिक्तातिथिर्व्यतीपाते वैद्वतिश्च शनैश्चरं॥ घा १
 तचंद्रादिकं वर्ज्यं मिंदुवारं तथैव च॥ तथा च स्मृत्यंतरे॥ पुष्योत्तरा विशाखा
 सुज्येष्ठा अग्निकचंद्रमे॥ अग्न्याधानं मरिक्तासु कार्यं विधर्कजे हनि॥ मकर

कुंभकर्कचमीनलग्नं च वर्जयेत्॥ अथ सूत्रं॥ अग्न्याधानं कृत्तिकासुरोहिण्या
 मृगशिरसि फल्गुणीषु विशाखयोः रुताश्रीषु पदयोरेतेषां कस्मिंश्चदिति॥ र
 त्नेमाचार्या॥ प्रजापत्ये पूषभे सहिदेवे पुष्ये ज्येष्ठे सैन्दवे कृत्तिकासु॥ अग्न्या ३४
 धानां कृत्तराणां त्रयेपि चित्रादित्ये कीर्तितं गार्ग्यमुख्येः॥ वृद्धगार्ग्यः॥ पुष्या
 ज्येष्ठे कृत्तरादित्ययोः स्याज्येष्ठां चित्रा स्याद्दिदैवेंदुभेः॥ कुर्युर्ब्रह्म्याधानमा
 धं च संतंग्रीष्मांते वध्वेव विषादिवर्णाः॥ अथावसथ्याधानं॥ पारस्करः॥ अ
 वसथ्याधानं॥ दारकाले दायकाले एकैवामिति॥ दायकाले विभाग
 काळाः॥ आवसथ्यं गृहं॥ तत्र स्तेग्निरावसथ्य इत्युच्यते॥ तस्याधानं स्था
 आत्मसात्कारणं॥ मृदने रत्ने व्यासः॥ अग्निवैवाहिको येन गृहीतः प्रमदा
 दतः॥ पितर्युपरते तेन गृहीतमः प्रयत्नतः॥ योग्यं गृहीत्वा विवाहाग्निगृह

स्थितिमन्यते॥अन्ये तस्य न भोक्तव्यं वृथा पाको हि स स्मृतः॥ ज्येष्ठभ्रातरि पितृ
 रिवासाग्नौ कनिष्ठस्य पुत्रस्य चाग्न्याभावे यिन दोषः॥ तदा तत्रैव गार्ग्यः॥ पितृ
 पाको यजीवी वा भ्रातृपाको यजीवी वा॥ ज्ञानाध्ययननिष्ठावानद्रव्ये तोग्निना
 विना॥ इदं नाधान ज्येष्ठे कृताधाने न कार्यं॥ दाराग्निहोत्रसंयोगं कुरुते यो
 प्रजुष्टि ते॥ परिवेत्ता सि विज्ञेयः परिवित्तस्तु पूर्वकः॥ इति मनुशातातपोक्तेः॥
 स्मार्त्तयेत्॥ सोदर्येति षुति ज्येष्ठे न कुर्यादारसंग्रहे॥ आवसथ्यं तथा धानं पति
 तस्तु तथा भवेदिति॥ तत्रैव गार्ग्योक्तेः॥ अग्न्यायां त्वदोषमाह सुमतुः॥ ज्ये
 ष्ठभ्राता यदा तिष्ठेदाधानं ब्रतमुत्तमं॥ अथ लग्नविचारः॥ शुभाधाने २
 समुद्दिष्टं लग्नस्यैवे दिवाकरे॥ लग्ने लग्नात्तृतीये वचतुर्थे पंचमेष्वपि वा॥
 षष्ठे च सप्तमे राशौ नवमे दशमेष्वपि वा॥ एकादशे वापि तिष्ठेत्तु भोमचंद्रपि

मंत्रिषु॥ तृतीये षट्दशमे कादशे शनैश्च रेये ते चतुष्टयश्रेष्ठं॥ चंद्राष्टमे य
 त्तिनाशो भूयते म्रियते पतिः॥ शनिशुक्रबुधादित्यागुरुराहुश्च रोगवान्॥
 सहदेधनवान् भूयाधनदश शितो भवेत्॥ गुरोधनस्थे तुला लग्नस्थे यदा
 मेघगते कुजे॥ दशसप्तगमे वापि त्रिषडैकादशे स्थिते॥ चंद्रार्कयोगे गृहीताग्निः
 यत्तु सूर्यहिका भवेत्॥ अथ कुंडलक्षणं॥ चतुर्विंशंगुलं त्रैत्रसमं ताचतुरस्र २
 कं॥ उद्धेयद्वा दशंगुलं॥ प्रथममेखला उद्धेयः षडंगुलः॥ विस्तारश्चतुरंगु
 लः॥ द्विगुलं सक्ता तदुपरि षडंगुल उद्धेयः॥ विस्तारश्चतुरंगुलः॥ एवं द्वादशंगु
 ल उद्धेयः॥ संग्रहे॥ अरत्तिमात्रमग्न्यर्थं कार्यमायतनं बुधैः॥ पशुलिमा
 त्रमित्येके तदप्यस्वांतरं भवेत्॥ शुद्धदेशचतुर्विंशत्यंगुलं साह द्वाविंशत्यं
 गुलप्रमाणं षोडशंगुलं प्रमाणं वा चतुरस्रप्रत्येकं चतुरंगुल उद्धेयः॥ मि

खलात्रयमुक्तमायतनमिति॥शारदातिलुके॥कुंडानांमेखलास्त्रिखोमुष्टि
 मात्रेतुताक्रमात्॥उद्धेधायामतोहोयाद्वेकादीगुलसंमिताः॥अरणिमात्रे
 कुंडेस्यस्त्रिद्वेकांगुमादिकाः॥एताहस्तमितेकुंडेवेदाग्निनयनांगुलाः॥
 मेखलानांभवेदंतःपरितोनेमिरंगुलात्॥अथारणिप्रार्थनकालः॥हेमंते
 वाशरत्कालेशुक्लपक्षेशुभेदिने॥नांदीश्राद्धंअकुर्वीतकृत्वापुण्याहवाचनं॥
 अधर्युःसंहितोगत्वाशुभ्रस्वस्त्रभूषणैः॥एतल्लोताधानविषयं॥स्मात्त्रा
 धानेस्वयंपुत्रेणअथवाशिष्येणसाहैतोगत्वाअरणिप्रार्थनायांदिशि॥अर
 णीप्रार्थ्य॥अत्रगंधादिनाअश्वत्थंसंपूज्य॥अथारणिप्रार्थनमंत्रः॥योऽ ३
 अश्वत्थःशमीगर्भआरुरोहत्वेसचा॥तंत्वाहरामिब्रह्मणायक्रियैःकेतु
 मिःसह॥मूलतोब्रह्मरूपायमध्यतोविष्णुर्नूपिणे॥अग्रतःशिवरूपाय

वृहतराजायतेनमः॥ततोअरणीप्रार्थयेत्॥श्वेतांकुरांश्चयोश्चत्वारहाहरेदणी
 द्वये॥आपस्तंबभरद्वाजाकाश्यपाद्याश्वलायनः॥नैवश्वेतांकुरेप्राकुस्तस्मा
 दन्योपिपूज्यते॥अथकात्यायनोक्तंअरणीमानंचतुर्विंशत्यंगुलादीर्घा॥अ
 ष्ठांगुलविस्तारः॥उद्धेयश्चतुरंगुलः॥एवंउत्तराणि॥द्वादशांगुलविस्तारः॥
 आयामःषोडशांगुलः॥अथमेमध्येतमेनह्यश्वत्थश्चोत्तरायणे॥अत्ररे
 खादिरेलोहेसुविष्टेद्वादशांगुले॥मूलेबिलोन्नेतंमध्येअग्रतोमूलशंकुमा
 न्॥यत्रतुपोठकंमध्येष्ठलवर्तुमंतयोः॥अग्नेनयेतिसूक्तेनमंथनंका
 रयेद्दुधैः॥मंथनंकारयेदज्वात्रिवृतोवड्कीलकैः॥तत्रग्नेःप्रार्थनायेच्छा
 ष्णंमथवासूर्यकांतिजंस्पृशोत्रियागारादा॥अथैककुलादा॥अथोसन
 प्रायश्चित्तं॥घोषश्चित्ततुमत्योक्तंअग्नित्यागोपवातकं॥मनुनातत्सकुर्वी

ततत्रकालानुसारतः॥त्रैमासिगोवधोक्तं त्यक्त्वाग्नेर्निष्कृतिर्भवेत्॥चांडायणं
 वामासस्य दानं वापि समाचरेत्॥संवत्सरंतुल्यत्वाग्निं कुर्याच्चांडायणं त्रयं॥
 अथवाप्युपवासस्तु प्रतिमासं दिनं भवेत्॥अग्निं त्यजति नास्ति कथा त्राऊ
 पत्यं समाचरेत्॥अन्यत्र पुनराधानं दानमेव तथैव च॥तदग्निं पुनराधेयमि
 छकुर्वीत याज्ञिकः॥अन्यत्र पुनराधेयमि छकुर्वीत याज्ञिकाः॥शौनकाः॥अ
 थ गृहस्य नष्टाग्नेः पुनराधानमुच्यते॥उपोष्य दंपती दत्त्वा होम इव्यं हि जा
 यते॥अन्यत्किं विद्यथाशक्त्या ब्राह्मणाया हि तान्नये॥ग्रंथांतरैः॥द्वादशादि
 ना द्धं अग्नित्यागे प्रायश्चित्तं कार्यं॥नास्ति कथा न्मासाग्निस्त्यागे कुरुत्वा ४
 पुनः संधानं कार्यं॥मासत्रयेति ह छुः॥षण्मासे पराकः॥षण्मासा द्धं
 चांडायणं त्रयं॥आलस्या द्वयत्रयमासिके तद्वत्॥द्वादशाहातिक्रमे

अहमुपवासः॥संवत्सरादतिक्रमे मासोपवासः॥प्रमादादग्नित्यागे त्रिरात्रा
 द्वादशरात्रा त्राणायामः॥अथ प्राणायामभेदः॥संधामश्च विधूमश्च सगर्भ
 श्च अर्भगेकः॥सलहश्च व्यलहश्च प्राणायामवर्जिताः॥संधामश्च ससंयुक्त
 विधूमश्च सबर्जितः॥सगर्भो जयसंयुक्तो अगर्भो जयवर्जितः॥सलहो ध्या
 नसंयुक्तो व्यलहो ध्यानवर्जितः॥आषड्रात्रा चतुर्विंशरात्राणायामः॥दश
 रात्रा त्वं चाशतं॥पंचदशरात्रा त्वष्टिरात्राणायामः॥विंशतिरात्रा कृतप्रा
 णायामः॥आविंशद्रात्रा दुपवासः॥आषष्टिरात्रा दिवारात्रोपवासः॥
 संवत्सरात्परं त्रिरात्रो वासः कार्यं॥संवत्सरा द्धं अग्नित्यागे सोमयानं॥
 चांडं कृत्वा॥चत्वारिंशं अग्नित्यागे अष्टं कुरु गोदानं॥तत्रकालानुसा
 रेण यथोक्तं प्रायश्चित्तं कृत्वा पुनः संधानं कुर्यात्॥अथ स्मार्त्तधीने

प्रवृत्तिः॥मुद्रुर्त्वात्पूर्ववपनं कृत्वा॥अशक्तौतुहोरप्रत्याम्नाययथाशक्त्याहो
 मदानं कुर्यात्॥मृदुस्मगोमयस्नानं कुर्यात्॥तथैवतिलकस्नानं॥ततः प्राच्या
 वा मयराजितायां हिशि गत्वा संभारान् आनयेत्॥संभारद्वयाणि॥सिकता
 पद्मपत्रं च वरीहं विहता च मृत्॥सूदमाखुत्करं चोषं बेलमीक वयशकरः।
 इदं वराशानि हर्तयन् शिवलविकं कृताः॥शम्यां कुर्यात्प्रविज्ञेया आधानं
 इव्यसंज्ञिताः॥यथायतन एवाग्निपुनराधानं कर्मणि॥निधायैवामला
 नेतु यथा लाभस्तथैव चेति॥तदंगस्वस्ति वाचनमातृकाणां दीश्राद्धगण ५
 शपूजनं च कुर्यात्॥कार्यमभ्युदयकिश्राद्धं श्रोते स्मार्त्तं च कर्मणि॥आह
 त्वामो तयागं तु श्राद्धयस्य रिबर्षयेत्॥तथा क्रोधसमाविष्ट हिंस्रमि
 छंति दाहयन्॥अथ स्मार्त्ताधानप्रयोगः॥देशकालो स्मृत्वा॥स्मार्त्ताधा

न करणजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं प्रायश्चित्तांगतया विहिततौरं करिष्ये।
 अशक्तौतुहोरप्रत्याम्नाययथाशक्त्याहोमदानं च कुर्यात्॥यानिकानि च प्रा
 यानि ब्रह्महत्यासमानि च॥केशानाश्रित्य तिष्ठंति तस्मात्केशं वषाम्यहं।
 आत्मनः शुद्धिकामो वापितृणां तृप्तिहेतवे॥वपनं कारयिष्यामि तीरे हर्त
 वगौतमी॥ततः मृत्तिकास्नानं॥प्राणानायम्य देशकालो स्मृत्वा॥स्मार्त्ता
 धानकरणजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं मृत्तिकास्नानादिदशविधस्नान
 महं करिष्ये॥बलिस्थापवतानामिति भूमिं प्रार्थ्य॥मावोरिषत्त्वमिति
 खनित्वा॥स्थानादधिवीतिमृदमादाय॥आयनेतेति दूर्वामादाय॥गा
 यत्र्या दूर्वामृदमभ्यक्ष्य॥भूमौ निधाय।तीतारमिंदमिति पूर्वतः॥यमा
 यस्सोममिति दक्षिणतः॥तत्वायामीति पश्चिमतः॥वयं सोम्युत्तरतः॥

तत्सूर्यमित्यपरिष्ठात् ॥ मृदं हित्वा ॥ अंगेषु मृदं लिंयेत् ॥ सहस्रशोर्धिति शि
 रसि ॥ अहोभ्यामिति मुखे ॥ ग्रीवाभ्य इति ग्रीवायां ॥ आं त्रेभ्य इति हृदये ॥ ना
 भानाभिन्नेति नाभौ ॥ त्वमिंद्रसजोषसमिबाह्वोः ॥ सोमानं स्वरणमिति कु
 ह्ययोः ॥ यः कुहिरिति कुह्योः ॥ बह्वोनां पितेति पृष्ठे ॥ अरुभ्यामित्पूर्वोः ॥ मेहना
 दनमिति जावोः ॥ एतावानस्येति पादयोः ॥ यस्य विश्वानीति हस्तयोः ॥ अंगोदं
 गारिति पुरुषसूक्तेन च सर्वो गोदूर्त्तनं ॥ अशक्नोतु अश्वक्रांतेत्यादिभिरेगो
 दूर्त्तनमात्रं ॥ अश्वक्रांतेत्यादिभिः सति लांडूवा मृदं शिरसि निधाय ॥ मृत्ति
 कास्थानं प्रहात्य ॥ बहूनां प्रार्थयेत् ॥ हिरण्यं शुभं मित्यादि ॥ सविता च पु
 नः पुनः पुनः ॥ अवतेहेल इति द्वयो रजीगर्भिः शुनः शोपो बहूस्त्रिष्टु
 बहूनां प्रार्थने विनियोगः ॥ अवतेहेलौ ॥ उडभमं बहूनां प्रपद्ये बहूनां

देवं अंभसां पतिमूर्जितं ॥ याचितं तार्थं मे देहि सर्वपापाय नुत्तये ॥ इति बहूनां
 प्रार्थ्य ॥ तार्थं प्रार्थयेत् ॥ याः प्रवत इति वसिष्ठो नद्यो जगती ॥ नार्थो भिमर्श
 ने विनियोगः ॥ याः प्रवत इति जलाशयं प्रविश्य ॥ इमं मे गंगे ॥ गंगा गंगेति ॥
 सुमित्र्या न आयः ॥ समुद्रये स्या इति च तस्य भिः ॥ एतो न्विंद्रमिति तिसृभिः ॥
 तत्समं दीति च तस्य भिः ॥ त्रिभिष्टुं देवेत्यादि पावमानीभिः ॥ आपो हिष्ठाति
 तिसृभिश्च मार्जयित्वा ॥ इमं मे गंग इत्युक्तं कृत्वा लोड्य ॥ नृतं चेतितृचेनाघ
 मर्षणं कृत्वा ॥ प्रवाहाभिमुखस्त्रिमूर्जयित्वा ॥ इति मृत्तिका स्नानं ॥ अथ
 भस्म स्नानं ॥ भस्ममादाय ॥ ईशानाय नम इति शिरसि ॥ तत्पुरुषाय नम
 इति मुखे ॥ अघोराय नम इति हृदये ॥ वामदेवाय नम इति गुह्ये ॥ सद्यो
 जातमिति पादयोः ॥ प्रणवेन सर्वो गे ॥ यद्वा ॥ अग्निरिति भस्म ॥ जल

मितिभस्म॥स्त्रुलमितिभस्म॥व्योमेतिभस्म॥सर्वहवाइदंभस्मेति॥सर्वगे
 विलिप्य॥स्नात्वाचम्य॥अथगोमयस्नानं॥गोमयेनगंधद्वारमित्यादिनंदः
 कर्दमश्चिल्लीतेंदिरासुताश्रयः॥श्रीदेवता॥अनुष्टुप्छंदः॥गोमयस्नाने
 विनियोगः॥गंधद्वारं॥अथमयं चरंतीनामोषधीनां वने वने॥तासामृष
 भयत्नीनां पवित्रं कायशोधनं॥तन्मे रोगांश्च शोकांश्च नुद गोमयसर्वदा॥
 शिरः प्रभृत्संगानि विलिप्य स्नात्वा चम्य॥अथगोमूत्रस्नानं॥तत्सवितुर्वि
 श्वामित्रः सविता गायत्री॥गोमूत्रस्नाने॥तत्सवितुः॥आप्यायस्व गोतमः
 सोमो गायत्री॥होस्नाने॥आप्यायस्व॥दधिका वागो वामदेवो दधिका वा
 नुष्टुप्॥दधिस्नाने॥दधिका वागः॥ष्टतमिमिद्वेति गृत्समूहो लिंगो क्त
 देवताश्चिष्टुप्॥ष्टतस्नाने॥ष्टतमिमिद्वे॥देवस्य त्वेति कुशोदकेन॥दे

वस्य त्वेति मंत्रेणाभिधिं च वाक्यशेषः॥आयोहिष्ठेति त्वेन शुद्धोदकस्नानं
 एवंदशविधिस्नानं विधाय॥ततः पंचगव्यहोमं कुर्यात्॥तत्रक्रमः॥देशक
 षोऽस्मृत्वा॥स्मात्तीधानकरणजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं प्रायश्चित्तांगतया
 विहितपंचगव्यहोमं करिष्ये॥संदिग्धाद्यभिप्रतिष्ठापनांतं कृत्वा॥पुनर्देश
 कालोऽस्मृत्वा॥समिद्व्यमादाय पंचगव्यहोमे देवतापरिग्रहार्थं मन्वाधा
 नं करिष्ये स्मिन् नवाहिते नौजातवेदसमग्निभिर्भोजनप्रजापतिं प्रजापतिं
 चाधारदेवते आज्येन अग्नीषोमौ च कृषी आज्येनात्रप्रधानं॥पृथिवीवि
 स्तुं रुद्रं ब्रह्माणं गायत्री परमात्मानं अग्निर्वायुः सूर्यं प्रजापतिं चैताः प्र
 धानदेवताः पंचगव्यद्रव्येण॥शेषेण स्विष्टकृतमित्यादिसद्यो यत्स इत्यं
 तमुक्त्वा॥परिसमूहनादिपूर्णा पात्रनिधानांतं कृत्वा॥ततः पंचगव्यासा

दनं॥ सुवर्णादिपात्रेयज्ञपात्रेवा॥ नीलवर्णेति गोमूत्रमेकपलं॥ कृष्णवर्णे
 ति गोमयमंगुष्ठार्द्धं॥ तांश्वर्णेययः सप्तपलं॥ श्वेतायां दधित्रीपलं॥ क
 पिलायां घृतमेकपलं॥ देवस्यत्वेति कुशैरकंपलमेकं॥ तत्सवितुः॥ ११ गंधर्वा
 रां॥ आप्यायस्व॥ दधिजावाः॥ घृतंमिमित्ते॥ देवस्यत्वेति कुट्टकं॥ आपोहि
 स्तेति प्रणवेनालोड्य॥ प्रणवेनेययज्ञकाष्ठेन निर्मथ्य॥ प्रणवेनाभिमंत्र्य॥
 आज्यसंस्काराद्याज्यभागांतं कृत्वा॥ सप्तपत्रैर्हरितैः कुशैर्दशाङ्गुलीजुं
 यादेभिर्मंत्रैर्मंत्राश्च॥ इरावतीत्यस्य मेधातिथिश्चिष्टधिवोस्त्रिष्टुप्॥ पंचग
 व्यहोमेवि॥ ॐ इरावती धेनुमती० विष्णवे इदं नमम॥ इदं विष्णुः का एवामे
 धातिथिर्विष्णुर्गीयत्री॥ ब्रह्मजज्ञानं न कुलो ब्रह्मा त्रिष्टुप्॥ मन्त्रस्तोके
 तिकुत्सोरुद्रो जगती॥ तत्सवितुर्गंधिनी विश्वामित्रः सविता गायत्री॥

पंचगव्यहोमे०॥ अग्निं इतं० अग्नये इदं० आप्यायस्व० सोमाया इदं० प्रजाः
 हिरण्यगर्भः प्रजापतिस्त्रिष्टुप्॥ प्रजापते नत्व० प्रजापतये इदं॥ इदं वोम
 धुच्छंदा इंदो गायत्री॥ इदं वो विष्णवे तस्य रि०॥ इदं मेदं० तत्सवितुर्विश्वामित्रः
 सविता गायत्री॥ पंचगव्य०॥ सवित्रे इदं॥ भूः स्वाहा अग्नये इदं॥ भुवः स्वा
 हा वायवे इदं॥ स्वः स्वाहा सूर्याया इदं० ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा प्रजापतये इदं॥
 स्त्रिष्टुत्तुत्वा॥ स्त्रिष्टुत्तु इदं॥ रज्जुप्रहरणादि होमशेषांतं संपाद्य॥
 ततः व्रतग्रहणं करिष्ये इति द्विजान् स्पृष्ट्वा॥ तैः कुर्यात्तु यज्ञानुशातः॥ प्रणवे
 न सर्वं पिबेत्॥ पंचगव्यं प्राश्य तत्र मंत्रैः॥ यत्पुनः स्थितं पापं देहेति य
 त्तिमामके॥ प्राशनात् पंचगव्येन दहत्यग्निरिव धर्नं॥ पंचगव्यं प्राश्य॥
 मुखपाणिपादौ प्रक्षाल्य॥ हिराचम्य॥ इति पंचगव्यहोमविधिः॥ अथ

व्याहृतिहोमः॥देशकालोस्मृत्वा॥स्मार्त्तोधानकरणजनितप्रत्यवायपरिह
 रार्थं॥व्याहृतिहोमंकरिष्ये॥स्थंडिलघनिप्रतिष्ठापनांतं कृत्वा॥पुनर्देश
 कालोस्मृत्वा॥व्याहृतिहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्येस्मिन्न
 न्वाहितेनैजातवेदसमन्निमिध्मेनप्रजापतिं प्रजापतिं वाधारावाज्येना
 त्रप्रधानं॥अग्निर्वायुःसूर्यप्रजापतिर्देवतास्त्रिज्यद्वयेण॥शेषेण
 स्विष्टकृतमित्यादिसुद्योयह्यइत्यंतमुक्ता॥परिसमूहनाद्याधारां
 तं कृत्वात्रप्रधानहोमं कुर्यात्॥समस्तव्याहृतीनां परमेष्ठी प्रजापतिः
 प्रजापतिर्हृती॥व्याहृतिहोमे विनि॥ॐ भूः स्वाहा॥ॐ भुवः स्वाहा॥
 ॐ स्वः स्वाहा॥ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा॥अग्निर्वायुःसूर्यप्रजापतिभ्य
 इदं नमः॥अष्टो नरसहस्रतिलज्याऊतीर्जुयात्॥स्विष्टकृदादि

होमशेषं समाप्य॥यस्य स्पृत्या च॥अनेन व्याहृतिहोमेन भगवान्
 श्री परमेश्वरः प्रीयतां॥ततः दशदानादिदत्त्वा॥गोभूति लहिरंण्या
 ज्यवा सोधान्यं गुडानि च॥रोप्यं लवणमित्याहुर्दशदानाः प्रकीर्त्तिताः॥
 गवामंगेषु तिष्ठंति भुवनानि चतुर्दश॥यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्मृदि हलो
 के परत्र च॥गावो ममाग्रतो नित्यं गावः पृच्छत एव च॥गावो सर्वतश्चैव
 गवां मध्यवसाम्यहं॥१॥सर्वभूताश्च यो भूमीवीराहेण समुद्धृताः॥अ
 नंतस्य फलदमतं शांतिं प्रयच्छ मे॥२॥महर्षे गोत्रसंभूताः काश्यपस्य
 तिलाः स्मृताः॥तस्मादेवां प्रदानेन मम पापं व्यपोहतु॥३॥हिरण्यगर्भ
 गर्भस्थं हेमवीजं विभावसाः॥अनंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्रयच्छ
 मे॥४॥कामधेनुषु संभूताः सर्वं क्रतुषु संस्थितं॥देवानामाज्यमा

हारमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥५॥ शरणं सर्वलोकानां लज्जया रत्नलोपरं ॥ सुवेश
 धारिवस्त्रत्वमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥६॥ सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं मह
 त् ॥ आलिनं जीवनोपायमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥७॥ यथा देवेषु विश्वात्मा
 प्रवरश्च जनार्दनः ॥ सामवेदस्तु वेदानां महादेवस्तु योगिनां ॥८॥ प्रणवः
 सर्वमंत्राणां नाराणां पार्वतीयथा ॥ तथारसानां प्रवरः सदैवेक्षुरसो मनः
 ॥९॥ ममतस्मात्परं लुहंतीदस्वगुडं सर्वदा ॥ प्रीतिर्येतः पितृणां च वि
 द्युशंकरयोः सदा ॥१०॥ शिवनेत्रोद्भवं रौप्यं मतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ यस्मा
 दन्तरसाः सर्वे नोत्सृज्यं लुबणं विना ॥ शंभोः प्रीतिकरं नित्यमतः शां ३०
 तिं प्रयच्छ मे ॥१०॥ एवंदशहानादिदत्त्वा ॥ होमद्रव्यं दिजातयेदत्त्वा ॥
 अन्यत्किंचिद्यथाशक्तिं आहिताग्नेयेदद्यात् ॥ प्रायश्चित्तार्थं सूक्तानि

जपेयुः ॥ पावमानं पुरुषं स्तुतं रोदनाय एतं स्मृतं ॥ न तमं हो न दुरितमिति
 वा इति मे मनः ॥ गायत्री जपलक्षणं च व्याहृती होममाचरेत् ॥ इति पूर्वोक्तं
 स्य ॥ अथापरेष्टः ॥ स्मार्त्तो धानकरणजनि तत्प्रत्यवायपरिहाराथं विषसं
 ख्यया रुद्धं प्रत्याम्नायत्वेन हिरण्यं वा धान्यं वा गां वा भूमी वा संहितायाः
 रायणं वा एकादशरुद्राभिषेकं चान्यं वा संप्रददे ॥ आधनकरणजनि
 तदोषनाशनार्थं अस्ति चर्षकियद्वयं संख्याकान् रुद्धान् अहं आचरि
 ष्ये ॥ अथवा प्राजापत्यप्रत्याम्नायत्वेन प्रतिप्राजापत्य एकैकं गां ब्राह्म
 लेभ्यः अहं संप्रददे ॥ अथवा एतावतीनां गवां मोल्यमिदं संप्रददे ॥
 अथवा ब्राह्मणां जयिष्ये ॥ अथवा रुद्धं प्रत्याम्नायत्वेन संहि
 ताया रायणमहं करिष्ये ॥ ब्राह्मणद्वारेण वा करिष्ये ॥ अथवा रुद्धं

प्रत्याम्नायत्वेनसंहितापारायणमहंकरिष्ये॥ ब्राह्मणद्वारेणवाकरिष्ये॥
 अथवाहंछुप्रत्याम्नायत्वेनषष्टिः प्रस्थमितंधान्यंसंप्रददे॥ अथवाए
 कादशवाररुद्राभिषेकंअहंकरिष्ये॥ ब्राह्मणद्वारावाकरिष्ये॥ एवम
 प्रेषिसंकल्पः॥ अग्निविष्टेददिनादारभ्यएतद्दिनपर्यंतंसायंप्रातरोपा
 सनहोमलोपजनितप्रत्यवायपरिहारार्थतथादर्शपूर्णमासस्थाली
 पाकहोमजनितप्रत्यवायपरिहारार्थक्षुप्तसायंप्रातरोपासनहोमस्था
 लीपाकगणनयापर्याप्तूत्रीह्यारिद्रव्यमाज्यंचअमुकगोत्रोहंअमुकश
 र्मआधिकारिसत्कृतंसायंप्रातर्होमदर्शपूर्णमासस्थालीपाकाधि ११
 कारार्थंसायंप्रातरोपासनद्रव्यदर्शपूर्णमासस्थालीपाकद्रव्ययस्मै
 कस्मै ब्राह्मणायसंप्रददे॥ आयश्चिन्नानंतरंयजमानः सपत्नीकउप

विश्व॥ देशकालौसंकीर्त्यममस्मार्त्तान्नेःपुनःसंधानांगभूतगणेशपू
 जनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनौदीश्राद्धंचकरिष्ये॥ गणेशपूजना
 दिआभ्युदयिकश्राद्धंस्तुत्वा॥ ततअग्न्यायतनशुद्धिप्रकारः॥ शन्नेइंद्रा
 ग्रीतिसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्॥ अग्न्यायतनश्रोत्रोविनि
 यो गः॥ आपोहिष्ठा॥ देशकालौस्मृत्वा॥ ममविच्छिन्नस्योपासनाग्नेः
 पुनःसंधानंकरिष्येइतिसंकल्प्य॥ तदंगउपलेपनउल्लेखनसंभा
 रद्रव्यस्थापनाग्निप्रतिष्ठापनंचकरिष्ये॥ अग्न्यायतनंगोमयेनोप
 लुप्यहरिद्राचूर्णेनकुंकुमाक्षतेर्वाअलंकृत्य॥ सप्तमृत्तिकान्नि
 व्रिय्य॥ स्योनाष्टिथीमेधात्रिधिर्भूमिगीयत्री॥ मृत्तिकाक्षेपणोवि
 नियोगः॥ स्योनाष्टिथीभव॥ यल्लेखाप्रादेशमात्रतःउल्लिख्य॥ पं

वग्वेनतनमंत्रैः प्रोक्त्य ॥ गायत्र्या चैव गेभूत्रं ॥ गंधद्वारेति गोमयं ॥ आप्याय
 सेति द्वारं ॥ दधिका वा इति दधि ॥ घृतं मिमिक्षेति घृतं ॥ याओषधी रथर्वणो
 भिषगोषधयो नुष्टुप ॥ ओदुंबररादिओषधि ह्ये पणो ॥ याओषधीः पूर्वाः
 ज्ञाता ॥ ओदुंबरशाखा अशोकवैकंकतशमीकुशावेति एतानि संभारानि ॥
 हिरण्यनूपो गृत्समदो हिरण्यस्त्रिष्टुषा ॥ हिरण्यशकलप्रतपणो ॥ हिरण्यनू
 पः ॥ ततोऽग्निं प्रतिष्ठापनं कुर्यात् ॥ तत्र मथिताग्नेः स्थापनमथ वासूर्यं कृति
 जस्य श्रोत्रियागाराद्वा वैश्वकुलाद्वा ॥ आयतनमध्ये अग्निं प्रतिष्ठापनमत्रे
 णानि प्रतिष्ठाप्य ॥ सुबोधकारिकायां ॥ आद्वादशाहान्नष्टाग्नेः पुनः संधा १२
 नमिष्यते ॥ षालाशोदुंबरश्वलशमीवैकंकतांबुजं ॥ वल्मीकोत्तरवारा
 हमूषकोत्तवानमृत्तिकाः ॥ शर्कराः सिकताः सुदासं पाद्यस्तुतत्तवचः ॥ कुं

उएतां समासाद्य चाधान इत्यसंहितान् ॥ श्रोत्रियागारतो वङ्गमानीय स्थाप
 येचते ॥ संस्कृतज्यमयाश्रान्नेः सुवेणुद्रुयादिति ॥ आसायं पत्सु पवसे वित्येक
 शक्तिः स्वयं ॥ द्वादशाहादूर्ध्वमग्नेः पुनः संधानमन्यथा ॥ हंपतीस हकुर्याहं प्रा
 यश्चित्तेन दादितः ॥ अत्र प्रमोदात्याग्नेः प्राणायामशतम्यहे ॥ विंशम्यहः स्तुपवा
 स एको मास द्वये त्रयः ॥ प्राजापत्योक्ता ॥ आख्यातो मत्यात्वा द्वादशाहतः ॥ उपवा
 सस्तु यो मासो द्वादशाह्ये पयो व्रतं ॥ मासं वर्षद्वये चांदायणमग्ने ह्येकं ॥ पु
 नर्वैष्टानां च होमानां लुभानां पूर्त्तिं संयुतं ॥ ब्रीह्यादिद्रव्यमाज्यं च प्रयुज्यते ॥ आस
 णापरि ॥ विवाहग्रहवेशीय होमाभ्यामग्निसंहिता ॥ संधानमित्यर्थः ॥ अश्मा
 दकुंभो नक्तोत्रपालिग्रहश्च कृष्या ॥ प्रदक्षिणश्च भ्रात्रादिर्जांवायेशिखा
 दि च ॥ चर्मोपवेशनं दध्नेः प्राशनं व्रतचारणं ॥ त्वमग्ने स प्रथा असियो अ

त्रिंदेववीतये॥तुंतुंतंनंत्वन्नोअग्नेसत्वन्नोअग्नेसप्रते॥मनोज्योतिःपुनस्त्विति
 मंत्रेश्चायथाक्रमे॥भवमानःपावकश्चक्षुचिःपृथिरुतंतुनात्॥एष्वेकेकश्चतु
 र्यंतप्रयोक्तव्योअनयःपरः॥इत्वास्विष्टरुतंदेयश्चानूनाहिताग्नये॥आ
 श्वलायनस्मृतिः॥आयश्चित्रविधानंचकालश्चतदतिक्रमे॥श्रोत्रे-----
 तेषा॥अथाग्निध्याये॥रुद्रतेजसमुद्भूतंदिमूर्धनंदिनासिकं॥स्क्रवोस्क्रवो
 वशक्तिंचअक्षमालाचरहितो॥तोमरंव्यजनंवेवष्टुतपात्रंतुगामके॥वि
 भ्रतंसप्तभिर्हस्तैर्दिमुखंसप्तजिह्वकं॥दक्षिणेचचतुर्जिह्वंत्रिजिह्वमुत्तरं
 मुखं॥द्वादशकोटिमूर्त्याख्यंद्विषंवाशक्तलायुतं॥स्वाहास्वधावषट्का १३
 रैरंकिंतमेषवाहनं॥रक्तमाल्यांबरधरैरक्तयुग्मासुनस्थितं॥रोडत्वंव
 द्दिनामानंवद्विमावाहयाम्यहं॥त्वंमुखंसर्वदेवानांसप्तार्विरमितध

तिः॥आगच्छभगवान्देवयज्ञेस्मिंसंनिधोभव॥एषहिदेवः॥ममसन्मुखो
 भव॥पुनर्देशकालौसंकीर्त्यममविद्धिन्नस्योपासनाग्नेःपुनःसंधानेहोमेदे
 वतापरियुहार्थमन्वाधानंकरिष्यइत्यंतमुक्ताग्निपवमानमग्निपवमानम
 ग्निपवमानंसेरुदग्निंप्रजापतिंचाज्येन॥अर्यमाग्निंवरुणाग्निंयूषाग्निंप्र
 जापतिंचलाजाइव्येण॥चतुर्वारंसूर्यासावित्रीमाज्येनशेव्येणस्विष्टरुत
 मित्यादियरिस्तरणादिप्राकृततत्राज्येनसहलाजानामपिपर्यग्निकर
 णंमाज्योत्पबनासयोक्तृमोलाजानांत्रिःशोहेण॥स्क्रुस्क्रुवमार्जनादि
 आधारान्तंरुत्वात्रप्रधानं॥अग्नआयूंघीतितिसृणोशतंवरुवानसारु
 षयः॥अग्निःपवमानोगायत्री॥पुनःसंधानप्रधानंनज्यहोमेविनि
 योगः॥ॐअग्नआयूंघि॥ॐअग्निरोमिः॥ॐअग्नेपवस्व॥अग्न

येपवमानायेदं नममेतिसर्वत्रत्यागः॥ त्वमर्यमावस्तुश्रुतोनिस्त्रिष्टुप्॥ पुनः
 संधा० प्र० ग० ॥ ॐ त्वमर्यमा० ॥ स्वाहाअनयइदं॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भः प्र
 जापतिस्त्रिष्टुप्॥ पु० ॥ ॐ प्रजापते० स्वाहाप्र० ॥ अथपत्याः प्रहालितेजो
 आज्येनोयस्तीर्येद्वितीजानोप्यपंवावत्तुत्रिः शूर्यस्थानमभिघार्यजलि
 स्थानमभिघार्यतिष्ठन्॥ तिष्ठत्याजंजलीस्वरुभ्यांधृत्वा॥ अर्यमणंवरुण
 पूषणमितितिष्ठणं वामदेवोगौतमोर्यमाग्निर्वरुणाग्निषूषानिरनुष्टुप्॥
 पुनःसंधानप्रधानताजाहोमेविनियोगः॥ ॐ अर्यमणंनु० स्वाहाअर्य
 मानयइदं॥ वरुणंनु० स्वाहावरुणप्रयइदं॥ पूषणंनु० स्वाहापूषाप्र १४
 यइदं॥ ततःशूर्यकोलेनशिष्टान्सर्वान्ताजानपतिः पत्नीवाभ्यात्मा
 नंप्रजापतिंध्यापन्नुक्नुयात्॥ प्रजापतयइदं॥ ताजानोस्विष्टकृतन्ना

लि॥ ततउयविश्याज्यपतिर्नुक्नुयात्॥ आनः प्रजामितिचनसृणोसूर्यसावित्री
 सूर्यसावित्रीआद्यजगताद्वितीयात्रिष्टुप्शेषमनुष्टुप्॥ पु० गः॥ ॐ आनः प्र
 जा॥ सर्वत्रसूर्यसावित्रेइदंनममा॥ एवमग्रेपि॥ ॐ अद्यौरवक्तुः० ॐ इमांत्व
 मिंद० ॐ सम्राती० स्वाहा॥ समंजंतित्यस्यसूर्यसावित्रीसूर्यसावित्रीत्रि
 ष्टुप्॥ आज्यशेषेणहृदयांजनेविनियोगः॥ ॐ समंजंतु०॥ स्विष्टकृदादि
 होमशेषंसमाप्य॥ ॥ इतिकश्यपाचार्यात्मजसुतुपीतांबरविरचितेस्मा
 र्त्ताधानप्रयोगः समाप्तः॥ ॥ शक१६३३ खरदहिएणशरदाश्विनकलसत

तीयागुरोरोहिलीपरिधवलिंगतदिनीसमाप्त॥ ॥ ७॥ ॥ ७०॥ ॥ १५
 प्रणीताप्रोक्षणापात्रं चमसंचाज्यभाजनं॥ आज्यखालीतेजसीवाथमृन्मयिहोमइव
 प्रमाणेनघृतकाष्ठैर्वाहृन्मुखि॥ स्वाद्विरेणस्कवःकार्यपाकाशेनजुहुर्भवेत्॥ त्वकृपदे
 शोबिलेसर्वामन्येवविजिचोद्धृतेः॥ द्वाविंशसंयुक्तोदंडोद्युतं वहुलं भवेत्॥ तन्म

ध्येगुलिकाकारं कुर्यान्मृगपदाकृतिः॥ अरलिपंचधा कृत्वा द्वौ भागौ पुष्करस्मृतः॥ त्रिभाग
 स्वचंद्रं लक्ष्मदीप्तं लक्षणमीरितं॥ षड्विंशत्यंगुलादीर्घा लक्ष्मन्तस्य त्रैषां गुणविंशत्यंगुलो
 टः पात्रं तस्या लक्ष्मवर्तुलं चतुरस्रं तु वा कश्चिदुद्भूय त्र्यंगुलं भवेत्॥ स्वातं द्यगुलमानस्या
 रधा द्यगुलविलतं दृष्ट्या षड्विंशत्यंगुलाः॥ तत्र मूलं॥ चतुरंगुलं॥ कलशाकारं॥ एकांगु
 लं कंठं कृत्वा पुनस्त्र्यंगुलं पंकजं कुर्यात्॥ सुविस्तरानि मात्रतः॥ स्वादिरहस्यस्यैकं
 कति॥ फ्रवावेह कलिः उल्लखलं षोडशांगुलोद्भूयः॥ १६॥ द्वादशांगुलं विस्तरः॥ पाला
 शहस्रस्य॥ १७॥ मुसलं बाहुमात्रं स्वादिरहस्यस्यैकं चतुर्विंशत्यंगुलं॥ खड्गाक्ष
 तिः॥ स्वादिरहस्यस्यैकं चतुर्विंशत्यंगुलं॥ अजिनं सम्यं॥ लोभसहितं॥

५५

